

אמונת חכמים

שיעורו של הרה"ג ר' אברהם ציטרין שליט"א

פתיחה

'אמונת חכמים' בלשון בני אדם תופס מקום נכבד מאד בזמננו, והחשוד בחוסר אמונת חכמים, חשוד על עקירת יסוד ועיקר באמונה.

אמנם לכאורה מוכח שמה שאנחנו מכנים 'אמונת חכמים' אינו המושג 'אמונת חכמים' המוזכר בדברי חז"ל, שהם לא נתנו לו חשיבות כה רבה. בכל ספרות חז"ל יש רק מקור אחד לענין 'אמונת חכמים'! והוא בברייתא של מ"ח דברים שהתורה נקנית בהן. אם כן אינו מעיקרי האמונה, ואדרבה, משמע שאמונת חכמים היא מעלה שיש לשאוף אליה (בדומה לאהבת המישרים, לב טוב, או קבלת היסורים המוזכרים שם).

וע"כ ענין 'אמונת חכמים' בלשוננו יש לו משמעות שונה ממה שחז"ל התכוונו; לשון חכמים לחוד ולשון בני אדם לחוד.

ממילא יש לדון על שניהם (שהרי אפילו אם אין זה כוונת חז"ל בביטויים 'אמונת חכמים', אין זה אלא ענין של 'קריאת השם' אבל צריכים אנו לדון על תוכן הדברים), לחקור מקורן וגדרן ולהעמיד כל דבר על מקומו.

לצורך הסדר והבהירות שלא להתבלבל בין הסוגיות השונות, נקבע שמות לשלש סוגיות של סוגי 'אמונות חכמים':

1. אמונת חכמים (בלשון חז"ל)
2. אמונת צדיקים
3. אמונת הרועים

סוגיא זו לא מתייחסת לענייני הלכה, וכבר ביארום הרבנים שליט"א בשיעורים קודמים – ששם קיימים גדרים הלכתיים (וכמדומה שגם בלשון בני אדם לא משתמשים בביטוי 'אמונת חכמים' ביחס לענין ההלכה).

אמונת חכמים

מקור מדה זו בברייתא דמעלות התורה [מקורו בתנא דבי אליהו זוטא פרק יז, ומס' כלה רבתי פרק ח, והוא הוא ברייתא ד'קנין תורה' שצורך לסוף מסכת אבות]: "גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות, שהמלכות נקנית בשלשים מעלות, והכהונה בעשרים וארבע, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, ואלו הן... באמונת חכמים...".

גדר 'אמונה' – אימון

'אמונה' בכל מקום אין משמעותה 'ידיעה מפוקפקת ורעועה' וגם לא 'אמונה עיוורת'. תמיד משמעותה 'אימון'. אין כאן לא גזירת הכתוב ולא ביטול הדעת; אדרבה, נתינת אימון הוא דבר טבעי ממש. בכל העולם ובכל תחום, הדעת וההגיון מחייבים אימון. מי שמכיר ביכולת חכמת הרפואה – נותן אימון ברופאים. מי שמכיר ביכולת הטכנאי – נותן אימון בטכנאי. וכמו כן מי שמכיר במציאות 'חכמה' – דבר טבעי הוא שיתן אימון בחכמים.

וכן שמעתי מהרב זצ"ל ומעוד חכמים, שגדר 'אמונת חכמים' = 'אמונת רופאים'. ז"א, שעל פי אותם הכללים שקובעים כמות ואיכות וגדרי האימון שיש לתת ברופא, נשתמש באותם כללים ממש בכדי לקבוע כמות ואיכות וגדרי האימון שיש לתת בחכם.¹

אם כן ננסה לדמות גדרי אמונת חכמים ע"פ האמון שנותנים ברופא בכמה הבחנות:

מי הוא 'חכם'

כשבאים להסתמך ולתת אמון בחכם צריך קודם כל לדעת שהוא באמת חכם. וזה ניתן לבדוק בב' אפשרויות:

- א. ע"פ הסכמה כללית ועדויות של אחרים המכירים את חכמתו. כמו שרופא מפורסם על פי עדויות של שאר אנשים ושל רופאים פשוטים; כן חכם מפורסם (בחכמתו) מפי הבריות, ודבר טבעי הוא לסמוך על עדויות רחבות.
- ב. עוד ניתן לבדוק על פי הנתונים שאדם יודע בעצמו ע"פ חכמתו והבנתו בדברי תורה.

לפי ערכו

האמון שיש לתת לחכם הוא ע"פ חכמתו. יש להעריך כל חכם כפי חכמתו ע"פ מה שהוכיח את עצמו. אמונת חכמים היא כמו שביארנו, לתת בו אימון; על כן אם חכם אמר דבר שנראה מוזר בעיניך – תשקול את העובדה שהוא חכם ולא מסתבר שאמר דבר סכלות. אפילו אם לא הבנת, תדון אותו לפי ערך חכמתו. לפי גודל חכמתו, מגיע לו יותר 'קרדיט'. תהיה הגיוני!

באיזה תחום

עוד יש לדעת האם הוא חכם בתחום שבו אני רוצה לתת בו את האמון. הרי החכמה רחבה היא מאוד, ופעמים יש

¹ כמו כל 'משל', דנים הבחנה מסויימת מהמשל לנמשל; לא שיש ח"ו שום השוואה בין חכמת הרפואה לחכמת התורה. ופשוט.

חכמים בתחום מסוים, ואינם כל כך חכמים בתחום אחר; אבל אין בזה כדי להוריד מחמתו בתחום שהוא חכם בו.

שיקול הדעת

'חכמה' היא לא רק אוסף של ידיעות; אלא מערכת חשיבה. 'חכמים' הם לא רק מקבצי ידיעות; וכשמראים את מקורותיהם מוכח לכל נימוקיהם. יש דברים שתלויים בשיקול הדעת, בהבנה, ב'תמונה הגדולה', בראיית הנולד, בצורת הדברים, בהשלכות צדדיות, וכד'. לא תמיד הם יכולים להוכיח את עצמם, כמו שהרופא אינו יכול תמיד להוכיח את דבריו שחור ע"ג לבן, אלא מחליט על פי מכלול שיקולים.

וזה מה שנקרא בלשון בני אדם "דעת תורה" – מה שמבין הוא מכלל דברי התורה שקנה, מבלי ראיה והוכחה ברורה.²

טעויות

יתכן שחכם יבוא לידי טעות. 'דברים שאמרת לי לפניך טעות הן ביד'. וכן מצינו סוגיות רבות בש"ס שאחרי משא ומתן הגמרא מבטלת דיעה אחת, ונתברר שטעה, או בדבר משנה או בשיקול הדעת או בדמיון מילתא למילתא. וכן מוכח בכל הסוגיות דמס' הוריות. כל שלא נאמר בנבואה יכול לטעות. אבל אטו נאמר שבגלל אפשרות טעות אין חכמה!?! וכי לא נשמע לרופא מפני שיכול לטעות!?! אלא אף שיתכן שיבא לידי טעות יש לתת בו אמון (כפי המגיע).

נגיעות

החזו"א [אמונה ובטחון פרק ג אות ל] יצא ללחום נגד אפשרות נגיעות לת"ח, וקובע כי 'חובת התלמיד להאמין כי אין נגיעה בעולם בעלת כח להטות לב חכם לעות משפט וכו'. ומוכיח את זה ממה שחכם נאמן להורות לעצמו אף בהפסד מרובה, ולשפוט את חברו כל שאינו שושבינו, ע"ש. ומה שמקשים ממה שאין מושיבין מלך וכה"ג בעיבור שנה מחשש נגיעה, תירץ שלא אסרה תורה את הנוגע אלא בענין השוחד, ועיבור שנה בכלל דיני ממונות כיון דאיקרי 'משפט', ומפרש שאין אזהרת השוחד מכלל המשפטים אלא מכלל החקים.

וצע"ג בכל זה, דלכאורה גמרא ערוכה היא [יבמות עז]. "ומי מהימן? והאמר רבי אבא אמר רב כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו, שאני הכא דהא שמואל ובית דינו קיים". וע"ש דלפירש"י חיישינן דילמא משקר, ובמילתא דעבידא לאגלויי לא משקר, והריטב"א חולק דודאי לא חיישינן אשקרא 'כי ח"ו', אלא דחיישינן שמא מתוך שנושא ונותן בהלכה כדי לקיים דבריו אמ' בדדמי, כסבור שקבל מרבו, וכי איתיה לרבו קיים ודאי שדייק שפיר ולא אמר אפילו בדדמי. וכן נפסק ביורה דעה סימן רמב – "ותלמיד חכם שאמר דבר הלכה בדבר השייך לדידיה אם אמרה קודם

² הביטוי של ימינו ב'דעת תורה' הוא ממש הפוך מהביטוי המקורי; ש'דעת תורה' היינו מה שהתורה אמרה בפירוש, ודבר שנאמר מסברא ושיקול הדעת נקראת 'דעת נוטה' (חולין צ:).

מעשה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ... דלמא מדמי דברים להדדי שאינן דומים".

ולכאורה החזו"א לא אמר דבריו אלא 'למיגדר מילתא', כנגד אנשים שכשרוצים לא להיכנע לחכמת החכמים, משתמשים ב'נשק' הזה (וכן הוא ממש המצב כהיום). אבל אליבא דאמת יתכן שנגיעות כן יטה את לב החכם³. אלא שבדרך כלל החושד את החכמים בנגיעות, הוא הוא הסובל מנגיעות! (כל הפוסל במומו פוסל).

אלא מאי, אף שיתכן ולחכם יש נגיעות יש להסתמך עליו ולתת בו אימון, (וכי אינו עושה ניתוח, אף שהרופא נגוע בחמדת הממון והכבוד כידוע), אבל יש להתחשב באפשרות זו במקום שיש לו הגיון טהור בשיקול דעתו, שיש בנגיעה ההיא כדי להטות לב החכם.

החלטה

אמונת חכמים לא מחייב שאין מקום להחליט נגד דעת החכם, כמו שהאימון ברופא לא מחייב בהחלט לעשות כדברי הרופא. ודאי שאם יש לחולה שאלות על החלטת הרופא, זכותו ואחריותו לברר. וככל שהוא יותר חכם יברר יותר, יתייעץ אם רופאים אחרים וכד', ובסופו של דבר יחליט בעצמו אף שמבין הוא פחות מהרופא. כמו כן אצל החכם, יתכן שאחר השיקולים והתייעצות עם חכמים אחרים לא יעשה כדברי החכם אפ' שהוא פחות חכם ממנו.

וכן כשיש חילוקי דעות בין החכמים לא נותר בידו אלא להכריע כאחד מהם ואין בזה משום פגם בחכם האחר.

הקושי באמונת חכמים

אמנם אף שאמונת חכמים היא דבר הגיוני כמו שנתבאר, מעלה גדולה היא לקנותה ויש קושי לקיימה. אין זה כל כך פשוט להיות 'הגיוני'. ולא רק לענין חכמת התורה אלא גם בשאר תחומים.

עיקר הקושי תקוע בזה שאנשים הולכים אחרי רגשותיהם ולא אחרי שכליהם. נגיעות עצמנו – רצוננו, דעתנו, ציבור 'שלנו', וכדו'; ומזה כבר נובע כל התירוצים לדחות דעת החכם (מהאימון שמגיע לו). קשה לעשות נגד מה שנראה לו, אף כשההגיון מחייב כן. צריכים להיות נאמנים לאמת. להכיר את מקומו ולהכיר את החכם כפי הערך שבאמת מגיע לו.

קושי מיוחד בענין החכמה (שלא כמו 'אמונת רופאים'), היא ההכרה וההפנמה ש'חכמה' היא באמת דבר מושג ואפשרי, ושניתן לסמוך עליה. 'שנתן מחמתו לבשר ודם', ו'שחלק מחמתו ליראיו'. קשה לאנשים לקבל שהקב"ה מחכים בני אדם ושאפשר לסמוך על חכמה זו; (מעדיפים 'אורים ותומים' או שאר מערכות לסמוך עליהם).

³ ומצינו שאף החזו"א האשים את עצמו בזה, באגרות חזו"א ח"ג אגרת צד: חברים יקרים יחי...מתכבד אני להודיעכם כי אני חוזר בי מהיתר לקיטת השקדים כי אי אפשר להתיר הדבר. ומצבכם הקשה הנוגע אל לבי השחידני להתיר. אבל אני מתאכזר לומר הדבר כמו שהוא שצריך להתאמץ ולעמוד גם בנסיון הזה ולפרוש מעבודה זו...

וכן התבטא החזון איש באגרת [ח"א אגרת קפ"ב]: שאלת איך הדרך לאמונת חכמים? תשובה - אמונת חכמים תלויה באמונת החכמה בכלל.⁴

אמונת צדיקים

בלשון בני אדם נהיה המושג של אמונת חכמים כא' מעיקרי הדת, ומי שחסר לו במדה זו לפעמים נחשב כאפיקורוס. גדר 'אמונת חכמים' נתפס בעיני ההמון שחייב כל אחד להאמין באמונה מוחלטת: שהחכם יש בידו רוח הקודש או סיעתא דשמיא וכד', וממילא יודע הכל אפילו בלי בירור הנתונים, ובודאי שלא יבוא לידי טעות וכד', והמהרהר אחר נכונות ההחלטה שלו הרי הוא כמהרהר אחר השכינה. ויש מרחיקים לכת ואומרים מפורש שצריכים לבטל את הדעת ולא להתייחס להגיון. זאת אומרת שיש להם הגדרות שונות בכל פרט מהענינים שנזכרו לעיל:

אמונה – הסתמכות מוחלטת בלי שום שיקולים, בכל תחום, בלי אפשרות של שום טעות.
חכמים – 'צדיקים' (או חכם בתחום אחר אף שאינו מתמחה בתחום שעליו אני שואל).

לא מצאתי לדרך זו מקור במקרא או בדברי חז"ל.⁵

⁴ אגב אורחא נראה להציע פירוש חדש בברייתא של מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם (ואף שאין זה משנה כ"כ את הצעתנו בענין פירוש אמונת חכמים): בתחילת הברייתא איתא: גדולה תורה יותר מהכהונה והמלכות שהמלכות נקנית בל' מעלות והכהונה בכ"ד מעלות והתורה נקנית במ"ח דברים. ויש להקשות:

א. מדוע ריבוי הקושי לקנותה, בהכרח עושה אותה 'גדולה'?
ב. אף שלא מפורש בברייתא מה הן הכ"ד מעלות כהונה והל' מעלות המלכות, כל המפרשים פירשו, לא על דרכי קנינם, איך לקנותן (ואין דרך לקנות כהונה אלא להיות נולד כהן) - אלא רווחים שיש לו עם הקנין - כשקונה כהונה יש לו כתוצאה מזה כ"ד טובות (מתנות כהונה), וכשקונה מלכות יש לו ל' רווחים שנקנין יחד אתה (כסף, זהב, עבדים; רקחות, טבחות, שדות וכרמים). ומה ענין לקניני התורה שצריך כדי לקנותן??!

ג. כמה מהדברים שנמנו כאן נמנו גם בברייתא הראשונה של אותה פרק: ר' מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה: אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, ענוה, ויראה - ואיך יתכן שהוא הקנין והוא המתנה?

ד. ברשימה של המ"ח דברים נמנו מקרא ומשנה - ואיך יתכן שהם קניינים כדי לקנות את התורה, הלא הן הן התורה עצמה??!

אמנם ניתן ליישב כל קושיא בפני עצמה; אבל לכאורה יש לפרש כפשוטו, שקניני תורה הם ממש על אותו דרך של קניני כהונה עם התורה. לא דרכים איך לקנות תורה, אלא קנינים שנקנים עם התורה. ז"א אדם הקונה תורה הרי הוא קונה יחד עם זה את המ"ח דברים ומפנים מעלות אלו בקרבנו. ולענינו - אמונת חכמים. הרי הוא לומד להעריך החכמה, ואת החכמים בעלי החכמה. לא שאמונת חכמים מקנה את התורה, אלא שהתורה מקנה אמונת חכמים!

⁵ לא באנו לשלול את אפשרות מציאות רוח"ק, סיעתא דשמיא מיוחדת, צדיק גוזר וכד', אבל אין בכלל אמונת חכמים להאמין שיש לחכם רוח הקודש וכד', צריך לבדוק היטב ע"פ עדים נאמנים כל חכם וכל מקרה לגופו האם זכה לדרגה זו ובאיזו עצמה. מכל מקום אנו לא באנו לדון אלא בשואל את

לכאורה החסידים הם שהכניסו את ענין אמונת חכמים כיסוד ואבן פינה לדרכם ושיטתם (דוק במספר הפעמים שמוזכר ענין אמונת חכמים בספריהם). והם שחידשו והחליפו אמונת חכמים לאמונת צדיקים!

בזמננו, נכנס ענין זה גם לעולם התורה (אף שבתחילה חלק מהתנגדות ל'חסידות' הייתה על העניין הזה), אלא שבמקום לכנותו 'צדיק' השאירו התואר 'חכם':
ויתכן שדבר זה לקוח ממקורות זרים.

נטילת עצה

מוכח מן המקרא ומן המשנה שאין העצה כ'רוח הקודש'; אלא שעל ידה מרבים תבונה. וכן אמר שלמה המלך בחכמתו (משלי י"א ז"ד) "ותשועה ברוב יועץ"; ואם תאמר שהשואל מקבל הדברים כמוחלטים, א"כ אדרבה, רוב יועץ אינו מביא תשועה אלא יוצר בלבול, מכיון שחכם זה אמר כך ואילו חברו אמר אחרת.

וכן ממה שאמרו (אבות פ"ב מ"ז) 'מרבה עצה מרבה תבונה' נראה שאין די למייעץ להגיד רק את מסקנתו 'כן' או 'לא', אלא דן עם השואל ובונה עמו את התשובה ובכך מרבה תבונה.⁷

אפיקורוס

והנה מאחר ונתנו ל'אמונת חכמים' פי' שאין יכולת לחכם לטעות וא"א להטעותו, אם כן מי שאינו סומך על החכם בכל מה שהוא אומר, הרי הוא מבזה ת"ח שדינו כאפיקורוס. אבל לפי מה שהתבאר, ההנחה איננה נכונה, והאומר בדרך כבוד שלפי דעתו החכם טעה בדבר מסוים, אין בזה בזיון.

אבל ודאי צריכים להיזהר בכבוד החכם, ואם מבזהו מחמת טעותו או מסיבה אחרת, באמת הוא אפיקורוס! כמבואר בכמה מקומות בתלמוד.

ביותר יש לשים לב ולהיזהר לא לבוז לחכם שאינו בקי באחד מחלקי התורה (כגון במקרא), אלא יש לכבדו כפי הכבוד המגיעו מחמת חכמתו בחלקים האחרים.

החכם מצד 'חכמתו' שזה האופן הפשוט לפשוט ספקות (ו'חכם עדיף מנביא' המוזכר בבבא בתרא יב. "ונביא לבב חכמה" מוכח שם שזה כשבא מצד החכמה, 'תדע דאמר גברא רבה מילתא ומתאמרא הלכה למשה מסיני כוותיה, ודלמא כסומא בארובה? ולאו טעם יהיב?').

⁶ אבל לא מתייחסים לחכמת החכם (הרי הוא לא חכם בתחום הזה ו/או אין לו המידע הנצרך לקבוע את העובדות וכו') אלא לרוח"ק השורה עליו.

⁷ ובענין קבלת עצה מחכם (או צדיק) שלא מתמצא באותו תחום, כבר מצאנו אחד מגדולי החסידות עצמם שהתריע נגד מה שהתחילו לשאול עצות בעניני העולם. ע' בספר התניא [אגרת פרק כב] - אהובי אחיי ורעיי מאהבה מסותרת תוכחת מגולה לכו נא ונוכחה זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות מנהג ותיקון לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל הראשונים כתנאים ואמוראים אשר כל רז לא אנס להו ונהירין להון שבילין דרקי' כ"א לנביאים ממש אשר היו לפנים בישראל כשמואל הרואה אשר הלך אליו שאול לדרוש ה' על דבר האתונות שנאבדו לאבי...'

יש עוד ענין שמכונה בשם 'אמונת חכמים', שבאמת אינו קשור לאמונת חכמים כלל; והיינו ענין נאמנות למנהיגים.

יש מוכיחים ענין זה ממכליתא פ' בשלח על הפסוק "ויאמינו...במשה עבדו", אם במשה האמינו קל וחומר ביי' בא זה ללמדך שכל מי שמאמין ברועה נאמן כאלו מאמין במאמר מי שאמר והיה העולם. כיוצא בדבר אתה אומר "וידבר העם באלהים ובמשה" אם באלהים דברו קל וחומר במשה אלא זה בא ללמדך שכל מי שמדבר ברועה נאמן כאלו מדבר במי שאמר והיה העולם.

ויש מביאים ממעשה קרח שטען "כי כל העדה כולם קדושים...ומדוע תתנשאו על קהל ה'".

אבל לכאורה לא מוכח מב' הוכחות אלו – שהרי מדובר במשה רבנו וידוע שהוא הרועה הנאמן, רעיא מהימנא.

נראה שהנושא מפורש בדברי משה רבנו בעצמו (לא בתור מצות ה', אלא בתור בקשת צורך בסיסי):

"יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו ואשר יוציאם ואשר יביאם ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה...".

ז"א, שיש צורך להעמיד מנהיג על עם ישראל.

וזה משל הנביאים לתאר את עם ישראל כשאין להם מנהיג: "ראיתי את כל ישראל נפצים אל ההרים כצאן אשר אין להם רעה ויאמר ה' לא אדנים לאלה וגו'", "שה פזורה ישראל", 'נשברת' 'נדחת' 'אבדת' 'ותהיינה לאכלה לכל חית השדה'. אם "אין מלך בישראל" – אז, "איש כל הישר בעיניו יעשה".

יש צורך בהנהגה ציבורית. דהיינו, הכוונה כללית לקיום התורה והמצוות, וכוח סמכותי לקבוע תקנות למגדר מילתא (כגון פגעי הטכנולוגיה); וממילא את כל האמצעים הנצרכים כדי לכוונם – צביון, מסגרות, תקנות, וכו'.

ולא רק לצורך הציבור, אלא גם כל יחיד יחיד, אל ישלה אדם את עצמו שיכול להתקיים בלי גיבוי של ציבור. ואפילו אם האדם כן יצליח בעצמו לעבוד את ה' יותר טוב בלי ציבור, הרי בניו ומשפחתו (במשך הזמן) ודאי לא יצליחו, ואחריותו לצוות את בניו ואת ביתו אחריו לשמור את דרך ה' (וגם יש עוד כבשים שילמדו ממנו...). אי אפשר בלי להשתייך לציבור. צריכים לדאוג שהעדר לא יתפזר!

לענין זה לא דנים מצד 'האמת המוחלטת'. לא ממושמעים מכח 'רוח הקודש' ולא מדרך על-טבעי, ולכאורה, אף לא מצד חכמתו. לפעמים המנהיג יהיה החכם בישראל (וכן הוא הראוי), אבל לאו דוקא. הנושא הוא לא 'חכם' או 'אב בית דין', אלא 'מלך' או 'נשיא'. 'פתח בדורו כשמואל בדורו' – לא מצד חכמתו אלא מצד הנהגתו. ולהיפך, חכמים שאינם 'מנהיגים', אף שגדולים בתורה, דנים על דבריהם כפי ההגדרות של 'אמונת חכמים' שנתבאר לעיל.

ואין הכי נמי, יכול להיות שהמנהיג טועה, יכול להיות שאין לו את המידע הנכון, או אפי' רימו והטעו אותו, ואתה באמת צודק! אבל מה היא האפשרות האחרת? לבטל את ההנהגה?! עדיף שיהיה לציבור הנהגה שעושה טעויות, משלא תהיה הנהגה כלל.

קו אדום

ודאי שגם לענין זה יש 'קו אדום' – יש מצב שבאמת עדיף שלא תהיה הנהגה כלל. וכעין זה מצינו בסנהדרין קא: בענין ירבעם: "אמר להו' חתמיתו על כל דעבידנא? אמרו ליה 'הין', אמר להו' מלכא בעינא למיהו' אמרו ליה 'הין', 'כל דאמינא לכו עבידתו?' אמרו ליה 'הין', 'אפילו למפלח לעבודת כוכבים?' א"ל..חס וחלילה!".

אבל לא כל טעות מצדיק את שבירת הנהגה. הטעויות והרעות שיעמדו בפני ציבור בלי הנהגה הן עצומות, וצריך יישוב גדול ואחריות גדולה להחליט איזה ערך גובר על מחיר פיזור העדר.

ציבורים שונים

ודאי שהמצב המתוקן הוא שיש רק הנהגה אחת - 'דבר אחד לדור'; אבל כהיום, הציבור חלוק לציבורים שונים ועדות שונות, ויש לכל ציבור את הפרנסים שלו הכללי. על כן חייבים להשתייך לאחד הציבורים ולהיכנס תחת הנהגה שלו.

ומכיון שכל ציבור יש לו את המעלות ואת המגבלות שלו, צריכים לבחור לאיזה ציבור להשתייך. הבחירה היא ע"פ המדד של איך אצליח ביותר לעבוד את ה', אני וביתי. צריכים לבדוק את היסודות והעיקרים של כל ציבור וציבור ולהחליט למי אני צריך להשתייך (בין בציבורים הכלליים ובין בציבורים המצומצמים).

אבל אין אפשרות לקחת את הטוב מציבור זה ואת הטוב מציבור אחר. א"א לעשות 'משחקים' ולקפוץ מציבור לציבור. ובמשל הכבשים - דומה לכבש שהולך אחרי העדר וכשיש עדר אחר שהולך בכיוון שרוצה קופץ אל העדר ההוא. ודאי סופו שכשלא ימצא עדר שהולך לכיוון שהוא רוצה, ילך לבדו (או עכ"פ בניו ובני ביתו שלמדו את 'דרכו' יתעו במשך הזמן; וגם עוד כבשים הלומדים ממנו, ומשם לכלל העדר).

צנעה

ואף מה שעושה בצנעה – אף אם נאמר שאינו סותר את אחדות והנהגת הציבור, עכ"פ מסכן הוא את עצמו – הוא בעצמו הוא ה'שה פזורה'. וגם ע"כ במשך הזמן יתגלה 'מרדו' לבניו ובני ביתו (וגם לעוד כבשים שילמדו ממנו...)

ציבור קטן

לא רק יחידים צריכים להיות בתוך מסגרת הנהגת הציבור, אלא גם אי אפשר לקהילה קטנה להתבודד, אלא גם הם צריכים להיות תחת המטריה של אחד הציבוריים הכלליים.

מה נכלל בהנהגת הציבור

אבל לא כל חריגה מוציאה מהעדר, ולא כל שינוי שובר את הנהגת העדר. הדבר אין לו קביעה בעצם אלא תלוי בדעת המנהיגים או הציבור, עד היכן מוכנים לוותר על 'חריגות' ולהשאירם ב'פריפריה' של העדר, והיכן זה חציית קווים.

ויהי רצון שיתקיים בנו בקרוב נבואת יחזקאל "וְעָבְדוּ דָוָד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוּעָה אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם"